

Zeitschrift: Museum Helveticum ad juvandas literas in publicos usus apertum
Herausgeber: Litteris Conradi Orellii et Soc.
Band: - (1751)
Heft: 22

Artikel: Electa epistolica ex thesauro epistolico Hottingeriano excerpta
Autor: Golius, J.
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-394697>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 16.05.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

ELECTA EPISTOLICA

ex Thesauro Epistolico HOTTINGERIANO excerpta.

I.

JAC. GOLIUS ad JO. JAC. WOLPHIUM.

Q Uæ in alumnum vestrum *Henricum Hottingerum* a me collata prædicasti, non tantum laude tua, sed etiam illius meritis inferiora duco. Eum primum ante sesquiannum hac transeuntem vidi, cœleste aliquid in illo elucere mihi videbatur, quod non poterat non in animo meo amorem excitare. Neque vero opinio fefellit, nam postquam deinde contubernii familiaritate propius accessit, optimam in eo indolem, erectum ingenium, summam diligentiam, & gratissimos cum pietate conjunctos mores perspexi, & perspicio quotidie cum voluptatis & amoris incremento. Ita ut non possim non Ecclesiæ & Scholæ vestræ de hoc alumno suo gratulari; & mihi quoque ipsi, cui contigerit, in meo etiam agello tam eximium seculi germen utcunque rigasse, & quoad potui, fovisse. Neque dubito, quin longioris vitæ favente Deo, caput aliquando efferat in patriæ decus, & uberrimos fructus optatissimosque ferat magno orbis christiani bono. Hoc præsagium meum ut reapse & felici successu rerum comprobetur, toto animo exopto, & boni omnis largitorem Deum veneror. Qui quidem meus
erga

erga *Hottingeram* vestrum affectus gratiam mihi aliquam & fidem, uti spero, conciliabit apud rever. Ecclesiæ & Scholæ Tigurinæ Antistites, ut æquibonique consulant, quicquid in eum finem alumno suo a me factum consultumve fuit. - - Cæterum cum eidem *Hottingero* optime cupiam, & magnis rebus nato, si quam possem aperire ad eas viam cum aliis ejus fautoribus exoptem, non possum te celare, quod Belgium nostrum, ubi nunc degit, commode offert, suggeritque mihi. De novo Constantinopolin mittendo Legato propediem summi Proceres Reip. nostræ comitia habebunt: Legato autem adjungetur divini verbi minister, qui christianæ fidei sacris in illius familia & natione nostra præsit. Huic quidem muneri D. *Hottingerus* ob præclaras animi, doctrinæ & virtutum dotes egregie comparatus videtur, ipsumque illud munus æque comparatum illi. Nam, dum in ea statione versaretur, ὁρθοδοξίας sementem inter Græcos ibidem factam alere & pro virili sua curare posset; multa Græcorum Patrum scripta ad vetustiores Codices conferre, quæque nunquam nobis visa, scrutari ac perlustrare; & in Ecclesiæ Orientalis historia præstare aliquid desiderio & laude dignum. Nam cum illa a plurimis Viris a primo fundamento, uti necesse erat, repetita atque conscripta fuerit, paucissimis contigit, eandem produxisse ad præsentem ævi nostri statum. Optandum autem videtur, ut hinc, ab hodierna, inquam, secundum sectas & ordines suos constitutione exorsus aliquis, Analytica via, quæ inveniendæ veritati mirifice accommodata, & retrogrado passu procedat ad seculum prius. Nam si vel prima ejus pars contexeretur,

& nova & cognitu utilis, atque adeo necessaria foret, ut constaret, quid consilii & remedii ab ecclesiis orthodoxis illæ in præsens requirant, quibus in tenebras & errores lapsis primum acceptæ ab iisdem lucis redhostimentum debemus. Si vero cœptum ejusmodi opus prosequi liceret, verisimile est, multa retrolectis vestigiis deprehensum iri, quæ vel latuere hæctenus, aut intricatiora habita fuerunt, quibus commodis & hoc annumerandum puto, quod orientalis literaturæ, in qua *Hottingerus* vester insignes progressus fecit, *Encyclopædiam* persequi ibidem, & absolvere, si quisquam alius, felicissime posset. Non librariæ, ejusque rarissimæ suppellectilis, non præceptorum, non rerum copia, neque ad iis bene utendum in ipso quicquam, ut confido, deesset. Atque ita æterni nominis magnique usus incomparabilem eruditionem, favente Deo, paucis annis sibi patriæque compararet suæ, & locupletem absentiae suæ usuram domum referret: ubi interea temporis complures alii, ut arbitror, idonei reperirentur obeundis ministeriis quibuscunque, quæ illi demandari & imponi possent, cum ipse forte unicus existat, qui conficiendis rebus, quas memoravi, factus esse & par videatur. Lugd. Bat. 25. Sept. 1640.

II.

Idem ad *Hottingerum*.

COrani Lemmata, Orationem tuam, Versionis Arabicæ specimen recte accepi. Perplacere omnia, uti non possunt, non placere, quæcunque sunt tua, quippe in quibus elucent gratissimæ

simæ virtutes tuæ. Auspicia publicæ operæ ;
quam Ecclesiæ & præstantissimæ Scholæ paras ,
laudo & gratulor: simul & exopto, ut Orientis
litteras, in quibus felicissime profecisti, excolere
pergas ad patriæ tuæ decus & reipubl. christianæ
usum. In tua eruditione, diligentia, judicio
magnam spem colloco optatissimi successus. Sin-
gulari enim gratia benedixisse semper studiis iis vi-
detur Deus, quibus vestrates curam impenderunt.
Facile autem fuerit, subsidia ad eam rem necessa-
ria comparari. Non enim longe a vobis Constan-
tinopolis abest, librorum, uti & aliarum rerum
longe ditissima. Amicus ibi D. *Henr. Capsius*,
defuncti legati nostri nepos, qui haud gravate in
se recipiet, quamcunque favoris operam expeta-
tis. Interpretem habet Judæum, rei librariæ sa-
tis gnarum, quod proprio ego experimento cog-
novi, qui pecunias, quas expendi velitis, opti-
me collocabit in Auctores insignes. Catalogum
habes satis numerosum, unde excerpere tibi no-
mina meliorum licet: quod quidem institutum
D. *Legerus* sua communicatione & consilio etiam
juvare permultum potest. In propinquo sitæ Ve-
netiæ, quo & unde codices coempti commodis-
sime ad vos mittentur. Atque ita magna tibi pa-
tebit augendæ doctrinæ seges, propagandæ facul-
tas. Interea rogo & exhortor, ut *Catecheseos Ara-
bicam* versionem suis numeris absolvas, reliqua
auspicatius procedent a sacris illis exorso. *Dictio-
narium Romæ* prodiit nuper *Arabico-Italicum*, Ver-
sioni cuivis juvandæ comparatum; locuples satis
& accuratum. Lugd. Bat. 10. Sept. 1642.

III.

EDW. POCOCCIUS ad eundem.

INdefessum illud studium, quo litteras Arabicas prosequeris, uti summopere laudo & fovere cupio, ita ne earum gratia in itineris alicujus Turcici pericula, uti se nunc res habent, te conjicias, suadeo. Cavisse videtur Vir doctiss. *Christ. Ravius*, ne cui Philarabum, hujusmodi mercaturæ exercendæ gratia, Constantinopolim tuto adhuc adire liceat; avidus ille librorum Arabicorum suppellectilem conquirendi, non solum maxima sibi accersivit pericula; sed & in causa fuit, ut severo Magni Vizieri mandato Bibliopolis, ne Christianis (Francis saltem,) Mohammedanorum libros communicarent, interdiceretur. Ipse (לאֱלֹהָ אֱלֹהִים) incolumis evasit, una cum libris suis, quos huc secum in Angliam advectos nuper in Hollandiam transtulit. Venetiis, vix credo, reperiri hoc in genere aliquid, quod molestiis redimi mereatur. Domi (ni fallor,) & manere tutius, & majora præstare poteris. Illinc accuratam *Chronici Samaritani* editionem, una cum doctissima Appendice, exspectamus. Illinc *Confessionis Helveticæ* Versionem, quam non minus piis, quam felicibus, auspiciis cœptam pari felicitate detur absolvere. In qua, si ad *Novi Testamenti* & *Psalmoreum* potius, quam *Pentateuchi* utpote ab homine Judæo, & quoad verba non nimis eleganter, versi imitationem stilum temperes, Christianorum palatio magis arridebit: ubi typis mandatum fuerit opus, nonnisi caute in partes orientales transmittendum; ne illis, quorum ope distribuuntur exemplaria, periculum creet. Narratum

ratum tibi scribis ab Ampl. V. D. *Hug. Grotio*,
me ipsius *de Veritate Religionis Christianæ* libros in
Linguam Arabicam traduxisse: opus illud (uti
nam ea, qua meretur, accuratione elaboratum)
apud me, una cum *Catechismo* breviori, & *articu-*
lis, in quibus *Ecclesiæ Anglicanæ Confessio* contine-
tur, repositum: nescio, an aliquando in lucem
edendi occasio dabitur. Adeo turbata est studio-
rum nostrorum ratio. Deus solus novit. Spes
tamen de felici rerum successu conceptas, illius
benignitate freti, nondum deponemus. Cedet
συν τῷ Θεῷ. לטוב וזכר. Oxonii Mart. 23. 1642.

N. Hæc *Grotii* Versio anno 1640. a *Pocockio*
elaborata sumptibus nobiliss. *Rob. Boyle* anno
1660. *Londini* prodit.

IV.

LUD. CAPELLUS ad eundem.

DE *Chronico Samaritano* quod scribis, absit, ut
te dehorter atque avocem ab ejus translatio-
ne atque editione: etsi enim (uti scribis) tanti
non sit, uti a quibusdam fit, nihilominus quia
vix ullus est tam malus liber, ex quo aliquid boni
elici non possit, quique usui alicui non sit, non
erit, arbitror ejus editio plane inutilis. Solemne
est multis, ea magni facere, quæ rara sunt &
peregrina, etsi in se levia sint, & facile contem-
nenda; Sic magni faciebat olim magnus *Scaliger*
Itinerarium Benjamin, cujus tamen Scriptor, meo
quidem judicio, vanissimus & ineptissimus est,
minimique ac pene nullius judicii homo, sed
quid facias, vix alii erant seculi illius, quo vixit,
Scriptores. Talis etiam non injuria mihi videtur
Geo.

Geographus ille *Arabs*, latine a *Sionita* redditus, ex quo vix aliud exsculpas præterquam meras distantiae locorum notationes, quarum fides penes auctorem est, quis enim eum facile falsi arguat inter Europæos, quibus pleraque ab eo commemorata loca pene sunt invisa & intentata omnia. Ad novam, quam adornare animum tibi esse ais, *Al-corani* versionem, quod attinet, non video, cui bono & usui ea esse possit; non Muhammedanis, qui latina versione libri illius non indigent; non Christianis Europæis, quibus de religione cum iis disputare non licet, & ut liceret, satis ex veteri, quam habemus versione (etsi non ita accurata) refelli atque revinci tum superstitionis Muhammedicæ, tum libri illius vanitas, falsitas, absurditas atque impietas potest. Et satis jam est, hoc sæculo, inter Christianos Europæos, profanorum hominum, & novitatis in religionis negotio studiosorum & cupidorum nimis, ut nihil necesse sit, nova & accurata tam impii scripti versione eos ad illius lectionem provocare, & rerum novarum in religione cupiditatem incitare, quibus lectio libri illius noxia magis quam utilis esse potest, aranearum enim instar virus atque venenum ex ejus lectione collecturi sunt potius, quam quod est in eo boni & laudabilis. Qui vero pii sunt, quid inde reportaturi sunt commodi? nihil enim in eo libro est boni, quod alibi melius, purius & plenius non occurrat, at impii & profani pejores ex ejus lectione evadent, nam specie rerum, quæ in eo laudabiles esse possunt, deliniti pellicientur ad sibi persuadendum, Impositorem illum non Pseudoprophetam, sed verum esse Prophetam, quasi rerum illarum laudabilium

primus

primus esset auctor, unde in profano suo religionis contemptu magis confirmabuntur, si non etiam pellicientur, ad fidem impostori illi magis, quam Evangelio habendam, utpote cujus doctrina sensui carnis magis adlubescit & accommodata est. At dices, adjicietur valida libri illius refutatio. Sed I. quid opus est, inter Christianos disputationem de tam insulso commento movere, hoc enim ipsum apud ἀσχημένους & profanos salivam movet, quasi non adeo sit ἀτοπὸν scriptum, cui refutando operam suam collocant homines industrii & docti, videbiturque refutatio illa ex contradicendi libidine & præconcepto religionis illius odio potius orta, quam firma ratione subnixa, & ut sunt homines ingeniosi ad se fallendum in eo, quod illis adlubescit, excusabunt, aut pro virili tuebuntur ea, quæ in illo scripto reprehendentur, ita sunt multorum hominum in religionis negotio tepidorum (uti hodie sunt plerique Christiani) male feriatæ mentes. Deinde ad solidam Scripti illius refutationem, & ad ingenerandam apud pios omnes illius detestationem, abunde sufficit vetus ejus versio. Auctor itaque tibi, Doctiss. Hottingere! potius sum, ut solam & solidam ejus adgrediaris confutationem, quam ego sic existimo posse a te institui. Nimirum ut ab una parte in compendium contrahas, & quasi in brevi tabella proponas, quicquid habet ille Impostor laudabile ac probandum, idque breviter per locos veluti communes a te digeratur, de Deo, ejus unitate, natura, essentia, proprietatibus, mundi creatione, Providentia, de peccato, hominis lapsu, Angelis bonis & malis, de mundi fine, extremo judicio, bonorum & malorum præmio,

præmio, resurrectione carnis, vita futura, Paradiso & Gehenna, de Pœnitentia, conversione hominis, bonis operibus, de vita recte, pie, sancte, iuste & caste instituenda, quoque præcepta moralia pleraque spectant, aliaque ejusmodi, annotatis etiam, unde ista omnia excerpta sunt, *Alcorani* Suratis. Tum ostendendum est (quod facillime fieri potest, adeoque omnibus pene Christianis obvium est, certumque & manifestum) ea omnia haberi & doceri longe puriora, luculentiora, pleniora atque explicatiora, partim in antiquorum Philosophorum scriptis, partim, imo plenissime, in libris V. & N. T., sic enim fiet manifestum, Impostorem nihil de suo habere boni, sed omnia, quæcunque in eo laudanda sunt, aliunde esse corrogata & emendicata, proindeque eum falso jactare divinam revelationem ad ea prodenda, quæ pridem ante ipsum ab Auctoribus religionis christianæ jam fuerunt melius & plenius incomparabiliter prodita, & hominibus per multa sæcula, inter Judæos & Christianos inculcata a Mose, Prophetis, Christo ejusque Apostolis. Ab altera parte eodem ordine atque methodo colligenda a te essent, quæ ille habet in religionis dogmatibus, scitis, ritibus, moribus, Ethicis, politicis & physicis etiam interdum rebus absurda, falsa, ἀτοπα, turpia, scelerata, inficeta, horrenda, abominanda & blasphema, quæque non ex principiis religionis christianæ, (hoc enim esset το ἐν ἀρχῇ λαβεῖν) sed ex ipsa recta ratione ejusque luce, omnibus sanis hominibus communi, refelli atque revinci possunt. Itaque non hic sunt movendæ & tractandæ quæstiones de Trinitate, Incarnatione, Satisfactione, Electione, Reproba-

probatione, Justificatione, Sacramentis, aliisque ejusmodi, de quibus inter Christianos & Muhammedanos non convenit, quæque plene & certe vix definiri possunt, nisi ex principiis religionis christianæ, sacris nimirum V. & N. T. libris, quorum Auctoritatem non agnoscunt Muhammedani. Explicanda autem essent illa ipsis *Alcorani* verbis, adnotatis Suratis, in quibus illa habentur, videndumque hic, ac diligenter cavendum, ne quid temere & falso attribuaturs illi homini; (quod interdum a nonnullis perperam fit ex odio nimio & iniquo adversus illorum hominum superstitionem, & præpostero ac nimio etiam religionis nostræ amore;) sed sint omnia, quæ illi imputabuntur, aperte, plane & manifesto contenta. Sic nempe ipsum sese *Alcoranum* refutabit, exhibilandumque præbebit, sine opere fiore adversus omnia ejus absurda & mendacia disputatione. Quis enim his ita demonstratis postea fidem habeat Scriptori, qui, quicquid habet & jactat quasi suum, & a Deo de novo acceptum, boni, atque laudabilis, illud omne aliunde, & ex vulgatis per multa Sæcula ante ipsum Scriptis corrogavit, & congeffit sine ordine ac methodo, sine judicio, ac fœdissima cum confusione, atque intolerabili βαττολογία, absonaque repetitione, quique illud ipsum vanissimis insertis commentis & fabulosissimis narratiunculis (quarum seriem & catalogum operæ pretium esset texere) varie ac mirum in modum fœdavit atque conspurcavit; quicquid autem de suo habet, sibi que proprium, illud rectæ rationi, ac luci omnibus hominibus naturali atque communi adversari cognoscitur, fœdum, turpe, abominandum, sceleratum,

lestum, aut insulsum atque ridiculum omni homini, non prorsus, videtur. Sic ex ipsa libri materie, tam fœda, spurca, falsa, insulsa, & inficeta, liqueret, ejus auctorem non posse esse verum Dei Prophetam, sed merum Satanæ organum hominibus illudentis, & in devios errores abripiantis, quæ est certissima & efficacissima confutandi illius Scripti via atque ratio, quam non videntur satis attendisse, qui hactenus adversus Impostorem illum aliquid vel dicere, vel scribere voluerunt. Huc ingenii tui, doctissime *Hottingere!* viam intende, & in eo desudet industria tua potius, quam in elimando & illustrando tam infauso hominis illius fanatici commento, edendove denuo tam infelici Diaboli insanientis & furentis fœtu, quem optandum esset nequidem de nomine notum esse inter Christianos. Salmurii. 10. Dec. 1641.

V.

Idem ad eundem.

NOVA *Alcorani* versio res est, (uti scripsi,) quæ mihi parum utilis videtur, & laboris atque difficultatis plena, quæque se lectoribus suis non facile probabit, aut commendabit, nisi triplex sit, una cum textu ipso Arabico, quomodo id olim tentatum & factum a doctissimo *Erpenio* in *Josephi Surata*, ut versionum illarum inter se, & cum ipso textu collatione, novæ Translationis bonitas supra veterem deprehendi possit. Quin & in Translate nominis celebritas & fama non obscura requiri videtur, ut ejus versio aliquo in loco & pretio esse possit. Itaque curam & negotium illud doctiss. D. *Golio* post *Erpenium* suum deman-

demandatum cupiam. . . *Helveticam* vestram *Confessionem* a te in linguam Arabicam, exercendi tui gratia, ac tentandi causa, quid in eo genere humeri tui valeant, quid ferre recusent, transferri non improbo: alias non video, cui bono id laboris suscipias. An enim spes est, fore, ut ea a Muhammedanis (aut Christianis Arabisantibus) legatur? non puto quemquam esse, cui id veniat in mentem, si reputet apud se, quale sit hominum illorum ingenium, quibusque moribus vivant, ac quomodo sint in iis, quæ spectant ad religionem, affecti. Cogita, quis fuerit olim *Confessionis Augustanæ*, ac totius *Lutheranorum Liturgiæ* in gratiam Ecclesiæ Græcæ in linguam græcam a *Crusio* & *Chytræo* converforum fructus. Atqui spes multo major esse poterat, Græcos illius lectione motum & conversum iri, quam Muhamedanos hujus lectione, quam ne quidem oculis usurpare sustinebunt, cum severissime sub capitis pœna sit illis interdictum, ne quid in religione novi tentent; ad Christianos autem quod attinet arabisantes, scis, non licere ipsis uti libris typis nostris exaratis, quo pacto itaque *Confessio* vestra, arabica facta, poterit illis esse usui? Itaque latebit illa inter Schedas Musæoli tui, vel saltem Bibliothecæ vestræ publicæ. Salmurii. 15. Mart. 1643.

N. De hac *Hottingeri* versione Arabica *Confessionis Helveticæ* vide ipsum in *Bibliotheca Orientali* p. 93.

VI.

Constantinus L'Empereur ad *Jac. Breitingerum* Antistitem Turicensem.

Quam, fratre meo duce, tecum familiaritatem in Synodo Dordracena inire cœpi, jam ante
 Tom. VI. T annos

annos XXI. unis atque alteris alere volui. Quandoquidem ergo scriptio diu intermissa fuit, data occasione commodissima, officium meum amplius differre nolui. Siquidem causam scribendi mihi præbuit pietas, probitas, humanitas, ac indefessum studium, & eruditio juvenis Tigurini *Johannis Henrici Hottingeri*. Qui in linguis orientalibus mirandos fecit progressus, imprimis in lingua Arabica. Ubi nactus est libros ad religionem pertinentes, tanto eos perlegit studio, eaque magna diligentia excerpfit, ut nullus dubitem, quin is solus christianitati ea suppeditare possit, quibus suam religionem defendere contra Muhammedanos, eosque vicissim debellare queat. Quocirca, quibus christiana religio, Christi que gloria cordi est, omnino operam dandam censeo, ut prædictus *Hottingerus* vel in Orientem mittatur, quo assidua cum Arabibus conversatione penitus in eorum dogmata, libros & idioma penetret, vel saltem ut ad professionem linguæ Arabicæ alteriusve orientalis promoveatur, quo incæpta studia magis magisque excolere per otium possit; librosque vertere & resellere in eximiam Christianorum utilitatem & profectum. Dolendum sane esset, si tanti juvenis conatus & consilium impediretur scholastica quadam & ecclesiastica functione, quæ omne tempus sibi vindicaret. Complures eo studia sua feliciter direxerunt, & passim obvii sunt: at neminem novi magis idoneum, ad scripta & arcana orientalia nobis referenda. Omnia alia satis hætenus pertractata fuere: at hoc unum restat, ut sacræ Literæ penitus nobis aperiuntur ex Orientalium ritibus ac moribus; quandoquidem ab Orientalibus conscriptæ fuere. Deinde religio Muham-

Muhammedanorum haftenus nobis nonnisi insulse exposita fuit, & eorum *κρησφύλα* nos latent. Qui ergo eos impugnare, nostraque dogmata contra illos defendere queamus? nemo refellit, quod ignorat. Imo nostra hac in parte infirmitas mire istos in errore confirmat. Quocirca, Vire piissime! tuam operam per viscera Jesu Christi imploro, ut tua cura & prudentia eo negotium dirigas, quo hujus viri orientalia studia promoveantur; eaque conditione & statu vivere queat, unde utilis illius opera, quam praeſtare poſſet, nullum experiatur impedimentum, nullamve ſentiat remoram. Deus Pater Chriſti omnia vobis ſecundet propter Filium ſuum, cujus hic gloriam quaero. Lugd. Bat. 3. Kal. Mart. 1641.

VII.

Idem ad Hottingerum.

Binas a te accepi literas Londini exaratas: quibus me gaudio perfudiſti, quod non tantum felicem ſucceſſum itineris Anglicani; ſed etiam eventum exoptatum literarum ad Archiepiſcopum datarum enarrarent: ſimulque ſingularem tuum favorem in me immerentem teſtantur. Secundis literis teſtaris, quanta cum voluptate noſtrum conſortium amplexus fueris: quod mihi ſpem facit, aliquando hanc Academiam tua opera, ſi offerat ſe occaſio, frui poſſe. Cogitationes hujusmodi injiciunt mihi verba tua. De Chronico Samaritano perſtat votum meum: ut, ſi abſque incommodo tuo fieri queat, verſionem tuam mihi deſcribi cures, amanuenſis pretium ſolvam. Notas Profeſſoris Kibbes in Pentateuchum me per D. Legatum

Boswellum accipere posse existimo. Virum olim in Anglia novi, & peritiam ejus in scriptis Talmudicis; adeo ut eximium esse illud scriptum nullus dubitem. Binis istis literis non respondi: cum iter tuum in patriam me incertum redderet, quo epistolam dirigerem. At postea uno eodemque momento binas denuo e patria datas accepi per D. *Golium*. Ex prioribus volupe mihi fuit intelligere felicem in patriam reditum: uti etiam constantem *Golii* & *Breitingeri* in me animum, ut hinc meæ literæ speratum fructum reportaverint. - Postremis literis me rogas, quid tibi in Ecclesiæ emolumentum censeam agendum. Nosti animum & institutum meum: quo semper eo collimo, aliisque collimandum autumo, ut in tractandis libris (quod literatorum est officium) inprimis Dei eloquia illustrentur & stabiliantur in mentibus humanis, quæ in se alioqui sunt firmissima. Tu vero, amice integerrime! talentum a Deo accepisti, quo hoc lucrum facere potes. Id quaeso agas, ut christianam veritatem confirmes, verbumque Dei illustres, passim suis omnia locis annotando, quæ in Orientalium reperis monumentis. Lugd. 8. Sept. 1641.

VIII.

Idem ad eundem.

Binas literas postremas cum *Epitome Chronici Samaritani* jamdiu accepi, iisque post moram diuturniorem respondere æquum est, & postulat humanitas & benevolentia in me tua; atque zelus, sacra studia excolendi. Sane, qui publico prodesse possunt peritia linguarum Orientalium,
pau.

paucissimi paria tecum præstare queunt: Siqui-
dem Deus O. M. eas in te dotes contulit, quas
in aliis raro experimur. Cujusmodi præter exa-
ctam linguarum cognitionem sunt ingenii sagaci-
tas, memoria tenacissima in isto studiorum genere
apprime necessaria, diligentia indefessa, & studi-
um commodandi Ecclesiæ: Quo exoptem studia
tua dirigi, quoque te collimare velim, præce-
dentibus literis (quibus ad singula primarum tua-
rum literarum capita respondi,) expressi. Nunc
ad *Chronicum* redeo: cujus editionem omnino
commendo, ut cum versione textus Orientalis
conjungatur. Licet enim falsa contineat, tamen
eo quoque nomine edi cupio: quo similia scripta,
ubi subinde ad istas Hypotheses respicitur; (uti
non uno loco in *Talmude* observo,) eo melius
percipiantur. Multorum desiderio denique satis-
facies. Neque hac opera quicquam decedere ve-
lim collationi *Pentateuchi*: quam utilissimam fore,
quis dubitare potest? Nullus enim dubito, quin
ex multigenæ eruditionis tuæ notis plurima anti-
quissimæ Theologiæ illic descripta capita sint il-
lustranda, multaque ad historiam primam perti-
nentia. Video te in transferenda *Confessione Hel-
vetica* occupatum; addere etiam notas ex Orienta-
lium scriptis; quo opere nihil ecclesiæ Christi in
Oriente amplius propagandæ utilius excogitari po-
test. Sola istius collatio cum nugis *Alcorani* Mu-
hammedanos in errorum agnitionem deducere
potest. Lugd. Bat. 5. Idus Dec. 1642.